

Sofia Virta vihr ym.

Kirjallinen kysymys Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelman toimeenpanon ja resurssien turvaamisesta

Eduskunnan puhemiehelle

Yhdenkään lapsen ei tulisi joutua kokemaan minkäänlaista väkivaltaa. Lapsen oikeus erityiseen suojeluun on yksi keskeisiä ihmisoikeusperiaatteita. Meidän tulee yhteiskuntana onnistua suojelemaan jokaista lasta parhaalla mahdollisella tavalla. Väkivalta häiritsee ja vaurioittaa aina lapsen kehitystä ja luo epäluottamusta sekä pelkoa ympärillä oleviin ihmisiin ja maailmaan. Pahimmillaan väkivalta voi johtaa kuolemaan. Sopimus lapsen oikeuksista ja monet säädökset Suomessa velvoittavat huolehtimaan, että jokaisella lapsella on turvallinen kasvuympäristö. Väkivallan ehkäisy edellyttää toimia niin yksilö-, yhteisö- kuin yhteiskunnankin tasolla.

Vuosina 2000—2017 henkirikoksien uhrina kuoli yhteensä 103 alle 18-vuotiaasta, joista puolet oli alle kouluikäisiä lapsia. Väkivallan takia yhteensä vajaat 2 000 alle 18-vuotiaasta sai vuosina 2000—2017 hoitoa sairaalan vuodeosastolla. Kaikki väkivalta ei päädy viranomaisten tai ammattilaisten tietoon, ja tästä syystä kokonaisrikollisuuden ja lasten ja nuorten turvallisuustilanteen arviointiin tarvitaan myös erilaisia tutkimuksia ja kyselyitä. Iso osa lapsiin ja nuoriin kohdistuvasta rikollisuudesta jää piilorikollisuudeksi. Väkivaltaisen käyttäytymisen taustalla on monia yksilöllisiä, yhteisöllisiä, kulttuurisia ja yhteiskunnallisia ilmiöitä ja asioita, jotka kumuloituessaan voivat johtaa pahimmillaan ennenaikaiseen kuolemaan.

Väkivalta ja hoidon laiminlyönti voivat aiheuttaa lapselle ja nuorelle vakavia ruumiillisia ja henkisiä vammoja sekä syrjäytymistä sosiaalisista suhteista lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Pahimmillaan väkivalta voi johtaa kuolemaan. Haitallisilla lapsuuden aikaisilla kokemuksilla on tutkimusnäytön mukaan selvä ja kumulatiivinen yhteys sairastuvuuteen kansantauteihin, kuten sydän- ja verisuonitauteihin, diabetekseen ja syöpään aikuisuudessa. Ne lisäävät jo nuoresta iästä lähtien riskiä myös erilaisiin mielenterveyden häiriöihin, riskikäyttäytymiseen ja syrjäytymiseen sekä väkivallan kierteen ylisukupolvisuuteen.

Lapsen ja aikuisen turvallinen kiintymyssuhde ja oikea-aikainen tarpeisiin vastaaminen ovat keskeisiä tekijöitä lapsen perusturvallisuuden kehittymiselle. Haastavissakin perhetilanteissa elänyt lapsi ja nuori voi kuitenkin kasvaa tasapainoiseksi aikuiseksi, mikäli hänellä on kasvuympäristössään vähintään yksi turvallinen kiintymyssuhde ja riittävästi muita suojaavia tekijöitä. Helposti saatavilla oleva vanhemmuuden tuki ja voimavarojen vahvistaminen sekä perheiden tarpeiden mukainen apu ja tuki vähentävät lapsen kohdistuvan väkivallan ja hoidon laiminlyönnin riskiä. Sekä inhimillisen kärsimyksen että taloudellisten kustannusten vähentämiseksi on kiinnitettävä huomiota väkivallalta suojaaviin tekijöihin ja ehkäisykeinoihin.

Kirjallinen kysymys KK 906/2020 vp

Lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta on ilmiönä laaja sisältäen hyvin erilaisia tekoja ja toimintaa lasta aliarvioivasta käytöksestä ja puheesta raiskaukseen ja henkirikoksiin. Myös väkivaltaan liittyvä lainsäädäntö ulottuu monille eri oikeudenaloille. On tärkeää, että vanhemmat, muut lapsen huolenpidosta vastaavat ja lasten kanssa työskentelevät tuntevat lasten oikeudet ja niitä koskevat omat velvollisuutensa. Ammattilaisten on tärkeä tuntea myös palvelujärjestelmä, jotta väkivallan kohteeksi joutunut lapsi ja hänen perheensä saavat asianmukaista apua nopeasti. Lapsille ja perheille suunnatuilla eri ammattilaisten peruspalveluilla ja järjestöjen tuella on keskeinen rooli lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemisessä, havaitsemisessa ja siihen puuttumisessa sekä väkivallan kohteeksi joutuneiden lasten auttamisessa. Myös poliisin ja syyttäjän- ja tuomioistuineläytöksen voimavarat ja niiden kohdentaminen ovat tärkeitä lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan puuttumisessa ja sen torjunnassa.

Monialainen yhteistyö ja koulutus ovat olennaisia keinoja ehkäistä ja minimoida väkivallan haittoja. Järjestötoimijoiden työ väkivallan uhrien auttamiseksi on merkittävä tuki viranomaistyölle. Väkivallan tapahduttua riittävä, tilanteeseen sopiva tuki on tärkeää, jotta lapsella tai nuorella on mahdollisuus selvittää vaikeista kokemuksistaan. Lasten ja nuorten palveluissa, esimerkiksi varhaiskasvatuksessa, neuvolassa, koulussa ja myös järjestöjen työssä sekä erityispalveluissa, kuten lastensuojelussa ja erikoissairaanhoidossa, on tärkeää olla luotuina toimivat yhteistyökäytänteet ja hoitoon ohjauksen palvelupolut väkivallan tunnistamiseen ja sen epäily- ja ilmitulon tilanteisiin. Valtakunnalliset ohjeet sekä käytännöt on tarpeen saada yhtenäisiksi, jotta lapsilla ja nuorilla olisi mahdollisuus saada yhdenvertaisesti apua ja tukea väkivaltaa kohdatessaan riippumatta asuinpaikasta.

Vanhempien omat haitalliset lapsuudenaikaiset kokemukset, kuten väkivalta ja hoidon laiminlyönti, lisäävät riskiä väkivaltaisuuteen omaa lasta kohtaan ylisukupolisesti. Niillä on yhteyttä myös vanhemman parisuhteessaan kokemaan lähisuhdeväkivaltaan. Neuvolapalveluissa ei ole toistaiseksi ollut käytössä vanhempien omia lapsuudenaikaisia väkivallan tai hoidon laiminlyöntin kokemuksia kartoittavia kyselylomakkeita, mutta vireillä on asiaan liittyviä tutkimushankkeita.

Koska vain harva lähisuhdeväkivallan uhri ottaa kokemuksensa oma-aloitteisesti puheeksi asiaan liittyvän häpeän vuoksi, väkivaltakokemuksista tulee kysyä suoraan ja tarvittaessa toistuvasti. Kaikilla lasten ja nuorten parissa kanssa toimivilla ammattilaisilla ja työntekijöillä on lastensuojelulain perusteella ilmoitusvelvollisuus lastensuojeluun ja poliisille, mikäli epäilee tai saa kuulla lapsen kokevan väkivaltaa. Vaikka jotkut lapset ja nuoret tuovat kokemuksensa esiin itsenäisesti, on ammattilaisten tärkeää myös kysyä heiltä itseltään ja heidän vanhemmiltaan/huoltajiltaan mahdollisesta väkivallasta. Jotta lapsi tai nuori rohkenee kertoa huolistaan jollekin aikuiselle, kuten esimerkiksi terveydenhoitajalle, kuraattorille tai opettajalle, se edellyttää, että hän tuntee työntekijän, luottaa häneen ja kokee puhumisen turvalliseksi. Siksi olisi tärkeää, että henkilöstön pysyvyyttä lasten, nuorten ja perheiden palveluissa tuettaisiin ja luottamuksellisen suhteen syntymiselle luotaisiin näin edellytyksiä.

Lapsen oikeus suojeluun väkivallalta kuuluu lapsen tärkeimpiin oikeuksiin. Se, miten tämä oikeus toteutuu, vaikuttaa olennaisella tavalla lapsen hyvinvointiin ja kehitykseen. Lainsäädännön tavoitteena on ehkäistä ennakolta ja havaita lapsiin kohdistunut väkivalta sekä puuttua siihen ja tarjota apua väkivallan uhriksi joutuneille lapsille ja heidän perheilleen. On tärkeää, että nyt va-

Kirjallinen kysymys KK 906/2020 vp

rataan riittävät talousarviomäärärahat lainsäädännön ja kaikkien muiden toimien täytäntöönpanoon, joilla pyritään lopettamaan lapsiin kohdistuva väkivalta. Lisäksi on kehitettävä ja toteutettava vahvat valvontajärjestelmät, joilla varmistetaan vastuullisuus määrärahojen kohdentamisesta ja niiden tehokkaasta käytöstä.

Valtioneuvoston Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ennalta ehkäisemiseksi vuosille 2020—2025 on valmistunut vuosi sitten marraskuussa, ja suunnitelman toimeenpanosta täytyy nyt pitää huolta. Toimenpidesuunnitelma kattaa fyysisen ja henkisen väkivallan, seksuaaliväkivallan ja nettihäirinnän ehkäisyn eri kasvu- ja toimintaympäristöissä. Esitetyt toimet perustuvat tutkimusnäyttöön ja ammattilaisten työssä esiin nousseisiin tarpeisiin.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitämme asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Miten hallitus pitää huolta siitä, että Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelman toteutuminen ja siihen tarvittavat resurssit turvataan niin, että jokaista lasta kyetään suojelemaan kaikelta väkivallalta parhaalla mahdollisella tavalla?

Helsingissä 27.11.2020

Sofia Virta vihr
Mirka Soinikoski vihr
Noora Koponen vihr
Satu Hassi vihr
Mari Holopainen vihr
Pirkka-Pekka Petelius vihr
Inka Hopsu vihr